

Russische winter

Daphne Kalotay

Russische winter

Vertaald door
Ernst de Boer en
Ankie Klootwijk

Artemis & co

De namiddag was koud, meedogenloos grijs, slechts weinig voetgangers passeerden het langgerekte eiland van bomen dat Commonwealth Avenue in tweeën deelde, en zelfs de kleine hondjes die ongeduldig werden voortgetrokken, droegen thermische dekjes en keken gegriefd. Vanuit een raam op de tweede verdieping aan de noordzijde van de straat, boven decoratieve koperen balkonnetjes die al lang geleden een bleke mintkleur hadden aangenomen, overzag Nina Revskaja het tafereel. Zo direct zou de zon – het kleine beetje zon dat er was – zijn mistroostige inspanningen laten varen en zouden langs de hele straat van goed onderhouden herenhuizen de straatlantaarns ingetogen gloeien.

Nina probeerde verder naar voren te buigen om een beter zicht op het trottoir beneden te krijgen, maar de stramheid in haar nek speelde weer op. Omdat ze haar stoel niet dichterbij kon schuiven verdroeg ze de pijn en leunde nog meer naar voren. Haar adem liet een wasem achter op het glas. Ze hoopte haar bezoeker eerder te zien aankomen, zodat ze beter voorbereid was.

De kou trok omhoog in haar wangen. Daar kwam iemand aanlopen, maar nee, het was een vrouw en ze was veel te jong. Haar laarzen maakten een eenzaam tikkend geluid. De vrouw bleef nu staan, scheen een adres te zoeken. Nina kon haar niet meer zien toen ze op de deur van het gebouw afstapte. Nee, dit kon niet kloppen – maar op datzelfde moment ging de deurbel. Stram rechtop gezeten in haar rolstoel draaide Nina langzaam van het raam weg. In de hal drukte ze fronsend op de intercom. ‘Ja?’

‘Drew Brooks, van Beller.’

Die Amerikaanse meiden ook, die met mannennamen door het leven gingen.

‘Kom maar boven.’ Hoewel ze zich ervan bewust was, schrok Nina altijd weer als ze haar accent en haar krakende stem hoorde. In haar gedachten klonken haar woorden altijd helder en duidelijk. Ze reed naar voren om de deur van het slot te doen en hem open te maken, en luisterde of ze de lift hoorde. Maar ze hoorde omhoogkomende voetstappen die steeds luider, steeds dichterbij klonken, tot ze ‘Drew’ werden, in een nauwsluitende wollen jas, met wangen die rozig zagen van de kou en een leren tas met een schouderband die schuin over haar borst liep. Ze had een goede lengte, een lichaamshouding die zelfrespect uitstraalde en stak haar hand uit, die nog in een handschoen was gestoken.

Het is begonnen, dacht Nina, en ze voelde haar hart een slag overslaan; ik heb het in gang gezet. Er ging een huivering door haar knokkels toen ze de uitgestoken hand heel even drukte. ‘Kom binnen.’

‘Het is een genoegen met u kennis te maken, juffrouw Revskaja.’
Juffrouw, alsof ze een secretaresse was. ‘Je mag wel Nina zeggen.’

‘Nina, hallo.’ Het meisje schonk haar een verrassend zelfverzekerde glimlach waardoor de fijne rimpeltjes bij haar ooghoeken uitwaaierden; Nina zag dat ze ouder was dan ze aanvankelijk had gedacht. Ze had donkere wimpers en had haar kastanjebruine haar losjes achter haar oren gestopt. ‘Lenore, onze directeur die over de fijne juwelen gaat, vindt het heel jammer dat ze hier niet kan zijn,’ zei ze terwijl ze haar handschoenen uitdeed. ‘Allebei haar kinderen zijn ziek geworden.’

‘Je kunt je jas hier ophangen.’

Het meisje trok haar jas uit en bleek daaronder een korte rok en een strak zittende trui met een hoge hals te dragen. Nina nam het korte rokje in ogenschouw, de lange benen, de korte laarsjes en de lichtgekleurde panty. Onpraktisch, om in dit weer zo met haar benen te pronken. En toch kon het Nina’s goedkeuring wegdragen. Hoewel de meeste mensen de uitspraak ‘Wie mooi wil zijn moet pijn lijden’ kenden, leefden slechts weinigen ernaar.

‘We gaan in de salon zitten.’ Nina draaide haar rolstoel en voelde een pijnscheut door haar knieschijven gaan. Zo ging het altijd: de pijn, die er zomaar opeens was. ‘Neem alsjeblieft plaats.’

Het meisje ging zitten en sloeg haar benen in de dunne panty over elkaar.

Wie mooi wil zijn moet pijn lijden. Het was een van de stelregels waar Nina altijd naar had geleefd, als ze op verstuurde tenen danste, met door reumatiek geteisterde heupen, met longontsteking en koorts. Als jonge vrouw had ze in Parijs en daarna in Londen natuurlijk van die ingewikkelde japonnen gedragen en op verraderlijk hoge hakken rondgelopen, en in de jaren zestig had ze van die vreselijke kriebelige mantelpakjes gedragen die van meubelstof leken te zijn gemaakt. In 1978 had ze een zogeheten ‘minifacelift’ ondergaan. Het waren eigenlijk maar een paar steken achter haar oren geweest – zo klein dat ze op de dag dat de hechtingen eruit moesten had bedacht dat ze het net zo goed zelf kon doen. En dat had ze ook gedaan, met een vergrotende spiegel en een puntig nagelschaartje.

Het meisje streek haar rok glad en veegde met een lichte, snelle beweging van haar hand een paar onzichtbare pluisjes weg. ‘Petersburgse maniertjes’ noemde Nina’s grootmoeder die altijd, die kleine vrouwelijke gebaartjes. Nu deed ze haar tas open en haalde een klembord met een leren omslag tevoorschijn. Brede jukbeenderen, lichte huid, bruine ogen met groene spikkels. Ze had iets vagelijk bekend, maar niet op een goede manier. ‘Ik ben hier gekomen om alvast een lijst samen te stellen. Onze taxateurs gaan daar dan mee aan de slag.’

Nina knikte even, en de knoop onder in haar nek werd strakker: soms leek het alsof die knoop de kern van haar ziekte was. ‘Ja, natuurlijk,’ zei ze, en de inspanning maakte de pijn heel even erger.

Het meisje sloeg het klembord open en zei: ‘Er zijn allerlei vragen die ik u graag zou willen stellen – maar ik zal proberen me tot de zakelijke kant te beperken. Ik ben dol op ballet. Ik had u graag zien willen dansen.’

‘Je hoeft me niet te vleien.’

Het meisje trok haar wenkbrauwen op. ‘Ik heb over u gelezen, dat ze u de Vlinder noemden.’

‘Dat heeft een Moskouse krant over me geschreven,’ hoorde Nina zichzelf op bitse toon zeggen. ‘Ik heb daar een hekel aan.’ Om te beginnen klopte dat beeld niet helemaal, omdat ze er zwak en fladderig door leek, een rozenblaadje dat in de lucht rondzweefde. ‘Het is te... zoetig.’

Het meisje gaf haar een knipoog en leek het met haar eens te zijn, en Nina voelde verbazing omdat er instemmend werd gereageerd op haar onvriendelijke reactie. ‘Het vlindermotief in sommige van uw juwelen was me al opgevallen,’ zei ze. ‘Ik heb de lijst van de tentoonstelling in de St. Botolph bekeken. Ik dacht dat dat het werk van vandaag wat zou vergemakkelijken. We nemen de St. Botolph-lijst door’ – ze gebaarde naar de bladzijden die onder de klem van het klembord zaten – ‘en dan kunt u me zeggen welke u wilt laten veilen en welke u eventueel wilt houden.’

‘Dat is goed.’ De knoop in haar nek veroorzaakte een stekende pijn. Diep in haar hart voelde ze iets van genegenheid voor deze verschrikkelijke knoop, die in het begin alleen maar het zoveelste constante pijngevoel had veroorzaakt. Maar op een dag, nog maar een paar maanden geleden, had Nina zich herinnerd hoe haar grootmoeder’s winters in Moskou haar sjaal omknoopte, toen ze nog te klein was om het zelf te doen: met een knoop in haar nek, zodat ze haar makkelijk kon vastgrijpen als ze ervandoor probeerde te gaan. Die herinnering die al zeker vijftig jaar niet meer bij Nina was opgekomen, was als een balsem, een verzachtend smeersel, een geschenk dat lang geleden verloren was geraakt en nu eindelijk was teruggekomen. Als Nina daar nu pijn had zei ze tegen zichzelf dat het de knoop in haar oude wollen sjaal was die er door de handen van haar grootmoeder in was gelegd, en dan was de pijn, hoewel die niet minder heftig werd, in ieder geval geen slechte pijn.

Het meisje overhandigde haar het klembord. Nina nam het met trillende handen in ontvangst terwijl het meisje op conversatietoone zei: ‘Ik ben zelf trouwens voor een kwart van Russische afkomst.’ Toen Nina niet reageerde, voegde ze eraan toe: ‘Mijn grootvader kwam ervandaan.’

Nina besloot te doen alsof ze het niet gehoord had. Haar Russische leven stond heel ver van haar af, degene die ze toen was, was een

heel ander mens dan degene die ze nu was geworden. Ze hield het klembord op haar schoot en keek er met gefronste wenkbrauwen naar.

Op een wat vertrouwelijker toon vroeg het meisje: 'Wat heeft u er-toe gebracht ze te laten veilen?'

Nina hoopte dat haar stem niet zou beven. 'Ik wil de opbrengst besteden zoals ik wil, nog tijdens mijn leven. Ik ben bijna tachtig, weet je. Zoals ik al heb gezegd, gaat de volledige opbrengst naar de Boston Ballet Foundation.' Ze hield haar ogen op het klembord gericht en vroeg zich af of haar gereserveerde houding haar emoties kon verbergen. Want het voelde nu helemaal verkeerd, als een overhaaste beslissing. Het gevoel dat ze er verkeerd aan deed, had op een of andere manier te maken met dit meisje, met het feit dat zij degene zou zijn die Nina's juwelen zou onderzoeken. Met die keurig verzorgde, zelfverzekerde handen.

'Deze stukken zullen sowieso een behoorlijk bedrag opbrengen,' zei het meisje. 'Vooral als u ons toestaat bekend te maken dat ze uit uw collectie afkomstig zijn.' Er lag een hoopvolle uitdrukking op haar gezicht. 'Onze veilingen zijn natuurlijk altijd anoniem, maar in bijzondere gevallen, zoals het uwe, is het altijd de moeite waard om er wat meer publiciteit aan te geven. Ik ga ervan uit dat Lenore daarover met u heeft gesproken. Zelfs de minder kostbare stukken kunnen dan een goede prijs opleveren. Niet dat we ook memorabilia in de lijst moeten opnemen, maar...'

'Neem ze maar.'

Het meisje keek Nina met een schuin hoofd aan, alsof ze haar opnieuw inschatte. Ze leek iets gemerkt te hebben en Nina voelde dat haar hart sneller begon te kloppen. Maar ze ging alleen maar iets rechter zitten en zei: 'Alleen al het feit dat die juwelen van u zijn geweest, trekt veel meer potentiële bidders aan. En dan is er natuurlijk nog de extra aantrekkingskracht omdat sommige van deze stukken de Sovjet-Unie uit zijn gesmokkeld. Met gevaar voor eigen leven.'

Daar had je het, zoals altijd: het deel van het gesprek waarin Nina tot een dappere oude vrouw werd gebombardeerd, een vrouw die de onderdrukking was ontvlucht en die in haar verlangen naar artistieke-

ke vrijheid haar regering had getrotseerd. Zo ging het altijd: ze begon als kunstenaar en eindigde als symbool.

‘Toen u vluchtte, bedoel ik.’

Die gevoelvolle bruine ogen. Opnieuw ademde Nina een vleug van het verleden in, de herinnering aan... wat? Iets onaangenaams. Ze voelde een lichte wrevel opkomen. ‘De mensen denken dat ik Rusland ontvlucht ben om aan het communisme te ontsnappen. In werkelijkheid wilde ik aan mijn schoonmoeder ontsnappen.’

De vrouw leek te denken dat Nina een grapje maakte. De plooitjes naast haar ogen werden weer zichtbaar en haar mond vertrok zich tot een samenzweerderig glimlachje. Donkere wimpers, brede jukbeenderen, de wijze boog van haar wenkbrauwen... en opeens kreeg Nina in een flits een glashelder beeld voor ogen: dat stralende gezicht, en de trillende golvende bewegingen van haar armen, de subtiele rimpeling van spieren als ze over het podium zweefde.

‘Is er... iets?’

Nina kromp ineen. Het meisje van Beller keek haar aandachtig aan, zodat Nina zich afvroeg of ze had zitten staren. Ze haalde adem om zichzelf te vermannen en zei: ‘Je doet me denken aan een vriendin die ik vroeger had. Iemand van heel lang geleden.’

Het meisje keek vergenoegd, alsof iedere vergelijking met het verleden een vleiende was. Per slot van rekening handelde ze in antiek. Algauw was ze op een kordate professionele manier bezig de lijst van St. Botolph door te nemen waardoor ze Nina niet de kans gaf aan haar emoties toe te geven, en ze haar langs de laatste gevoelens van spijt loodste. Toch leek het nog een eeuwigheid te duren voordat het meisje uiteindelijk haar jas weer aantrok en zelfverzekerd de trap af liep met haar inventaris stevig opgeborgen tussen de omslagen van het klembord.

Een warme ochtend in Moskou, begin juni, binnenkort begint de zomervakantie. ‘Kun je nou eens stilzitten?’ Een ruk aan de bovenkant van Nina’s hoofd, de prikkende tanden van een kam. Het is een louter retorische vraag. Nina heeft leren rennen zodra ze kon lopen en ze krijgt er nooit genoeg van om van de ene trede op de andere te springen in het donkere trappenhuis van hun woonblok. Met een

paar sprongen weet ze de afstand van de ene hoek naar de andere op de binnenplaats te overbruggen. ‘Zit niet zo te friemelen.’ Maar Nina zwaait met haar benen en tikt haar hielen tegen elkaar terwijl haar moeders vingers vaardig, met chirurgische precisie, haar eigen hoop, haar eigen dromen in twee strakke vlechten weven. Nina voelt hoe haar moeders hoop erin vervlochten wordt, de trilling van vlugge vingers, haar snelle hartslag door de dunne stof van haar bloes. Vandaag is het een te belangrijke dag om Nina’s grootmoeder, met haar slechte ogen en slordig geknoopte hoofddoek, aan haar haar te laten klungelen. Eindelijk zijn de vlechten klaar en boven op haar hoofd vastgezet met een grote nieuwe strik die alle hoop en alle dromen in zich bergt. Nina’s hoofdhuid doet zeer.

Wanneer ze elkaar op de binnenplaats treffen, blijkt Vera ook nieuwe linten in haar haar te hebben. Krachtige windvlagen zwiepen ze naar achteren en naar voren, en schudden de dagschonen op de scheefgezakte balkonnetjes heen en weer. In een paar dagen tijd is het weer omgeslagen van koud en druilerig in heet en droog, en Nina maakt zich zorgen dat de katoenen jurk die moeder voor haar genaaid heeft vuil zal worden van al het stof.

Vera’s grootmoeder, wier donkere ogen gloeien onder haar witte hoofddoek, kijkt de hele tijd bedrukt en trekt Vera dicht tegen zich aan. Zoals alle grootmoeders doet ze altijd kribbig, noemt ze de Gorki-straat de ‘Tverskaja-straat’ en moppert ze luidkeels over zaken waar niemand anders zich zelfs maar op fluistertoon over durft te beklagen. De huid van haar gezicht zit vol gebroken lijntjes, net als de bovenlaag van het ijs als je er voor het eerst op gaat staan.

‘We zijn gisteravond tot heel laat opgebleven,’ vertrouwt Vera Nina toe. De toon waarop ze dat zegt, suggereert dat Nina niet moet vragen waarom.

‘Tot hoe laat?’ Net als Vera is Nina negen jaar en moet ze altijd veel te vroeg naar bed. Maar Vera schudt slechts haar hoofd, met zo’n minieme beweging dat haar kastanjebruine vlechten zich nauwelijks verroeren. Op een van de balkons buigt een vrouw die in hetzelfde appartement woont als Vera zich over de leuning om het beddengoed uit te schudden. Met een snelle blik naar boven mompelt Vera’s grootmoeder iets tegen Nina’s moeder op zo’n gedempte toon dat

het net zo goed een andere taal zou kunnen zijn. Geprevel, over en weer, Nina verstaat er niets van.

Ze is bang dat deze dag in duigen zal vallen – na dat lange wachten, sinds moeder voor het eerst over de balletschool heeft verteld. Haar vage, onwezenlijke beschrijving zou regelrecht uit een sprookje hebben kunnen komen over een land waarin kleine meisjes hun haar in hoge, strak vastgezette knotjes dragen en niet alleen de gebruikelijke taallessen en aardrijkskunde en geschiedenis krijgen, maar ook leren bewegen, leren dansen. Vroeger zouden meisjes als Nina niet eens tot de auditie zijn toegelaten. Maar nu, met dank aan oom Stalin, mag ieder kind dat oud genoeg is aan het toelatingsexamen deelnemen.

Maar niet iedereen wordt tot de school toegelaten, heeft moeder uitgelegd. Ze heeft deze ochtend speciaal vrij genomen, om toestemming gevraagd in de polikliniek waar ze als secretaresse werkt. Als ze zich eindelijk omdraait en naar Nina en Vera kijkt – ‘Goed, meisjes, het is tijd om te gaan’ – is Nina opgelucht. Vera’s moeder had voor vandaag ook vrij zullen vragen, maar nu gaan ze zonder haar en lopen achter moeder aan de poort van de binnenplaats uit, de steeg in; een uitgemergelde kat schiet voor hen weg terwijl Vera’s grootmoeder hun naroept: ‘Ik weet dat jullie de besten zullen zijn!’ Haar stem lijkt achter de ijzeren tralies te blijven hangen als de poort dichtslaat.

Een hete, winderige straat. Brede boulevards bedekt met een laag stof. Iedere windvlaag voert de grijze donzige pluïsjes van populieren aan, en Nina en Vera plukken ze voortdurend uit hun haar en van hun jurk, terwijl Nina’s moeder met kwieke pas voor hen uit loopt.

‘Ik heb het koud,’ zegt Vera sip, ondanks de zonneshijn en het warme briesje. ‘Ik voel me niet lekker.’ Moeder gaat iets langzamer lopen en steekt haar hand uit om Vera’s voorhoofd te voelen. Hoewel ze zich zorgen lijkt te maken, zegt ze met een zucht tegen Vera: ‘Het zijn de zenuwen maar, schatje.’ Ze geeft Vera een bemoedigend kneepje.

Nina zou willen dat moeder haar arm om háár heen legde, waar die hoort. Maar al gauw zijn ze op de hoek van de Poesjechnaja-straat en de Neglinnaja-straat en kijken omhoog naar een drie verdiepingen tellend gebouw met een bord boven de ingang:

Nina's vader werkte bij het Bolsjoi voordat hij stierf, toen Nina nog een peuter was. Hij was decorschilder. Telkens als haar moeder dit vertelt, klinkt er trots door in haar stem, alsof zij ook graag bij het theater had willen werken in plaats van achter een bureau te zitten in de polikliniek. Maar Nina noch Vera is ooit in het Bolsjoi geweest. De eerste keer dat Nina een balletvoorstelling zag, was dit jaar in een paviljoen in het Gorki-park. Dat was ook moeders idee geweest. Per slot van rekening loopt Nina altijd te springen en te draaien, probeert ze altijd radslagen te maken en op haar handen te staan – en vorig jaar, toen ze op de binnenplaats aan het spelen waren, ging Vera op het puntje van haar tenen staan. Niet op de bal van haar voet maar op het uiterste puntje van haar tenen. Natuurlijk had Nina het ook willen proberen. Dat verrukkelijke gevoel van in evenwicht zijn, van kleine stapjes zetten en niet omvallen. De hele middag hadden Vera en zij op het puntje van hun tenen gelopen – tot Vera's grootmoeder hun had toegeschreeuwd dat ze zo hun schoenen ruïneerden. Tegen die tijd was moeder ook al thuisgekomen van haar werk, en in plaats van hun een standje te geven, had ze hun van haar idee verteld.

Toen Nina op school vertelde dat ze misschien naar een school voor ballerina's ging, leken de andere meisjes niet jaloers te zijn. Geen van hen had ooit een balletvoorstelling gezien en Nina wist niet goed hoe ze moest beschrijven wat ze in het paviljoen had gezien. Soms, als ze 's nachts in bed ligt en de angst van zich af probeert te zetten – een duistere kilte die door het gebouw waait en de gezichten van de volwassenen versombert, en die killer en duisterder wordt naarmate de nacht verstrijkt – denkt ze aan de ballerina's op het podium in het park met hun gazen rokjes, die als watervalletjes uitwaaiëren, en stelt ze zich voor dat haar eigen haar in een strak kroontje boven op haar hoofd zit, en dat ze spitzen aanheeft die met linten om haar enkels zijn vastgebonden.

Nu worden Vera en zij samen met een groep andere meisjes naar een grote ruimte gebracht waar mannen en vrouwen achter een heel lange tafel zitten. Elk meisje heeft een stuk papier op haar jurk ge-

speld gekregen met een nummer erop; als hun nummers in groepjes worden afgeroepen door de magere, streng kijkende man aan het uiteinde van de tafel, moeten de meisjes naar het midden van de ruimte lopen. De houten vloer loopt schuin af naar een muur waaraan hoge, ingelijste spiegels hangen.

Al meteen, zonder dat ze ook maar één danspas hebben gezet, worden sommige meisjes weggestuurd. Maar Nina en Vera zitten in het groepje dat naar een hoek van de zaal wordt gedirigeerd, waar de streng kijkende man uitlegt dat ze een voor een op de maat van de muziek door de zaal moeten lopen. Dat is de enige instructie die ze krijgen, en nu begint een vrouw met hoog opgestoken haar, gezeten achter een glanzende piano, te spelen – iets wat mooi maar ook droevig klinkt, het tinkelende geluid van de pianotoetsen lijkt op spetterende regendruppels. Een voor een lopen de meisjes door de ruimte. Maar als Vera aan de beurt is blijft ze met wijd opengesperde ogen stilstaan, en Nina, die achter haar staat te wachten, begint zich zorgen te maken. ‘Kom op.’ Nina pakt Vera’s hand en samen lopen ze naar voren, tot Nina de spanning in Vera’s vingers voelt wegebben. Als Nina haar loslaat, loopt Vera verder, gracieus en ontspannen, terwijl Nina weer op haar plaats gaat staan.

Als iedereen in de andere hoek van de zaal staat, wordt hun gevraagd nog een keer terug te lopen – deze keer door één grote stap en twee kleine te zetten, telkens weer. De muziek is overgegaan op iets wat sneller en plechtstatiger klinkt. Als ze het hoort en erop beweegt, voelt Nina zich in een nieuw wezen veranderen.

Als ze daarna weer buiten staan voert de lucht de geur van seringen met zich mee. Warme zon door de katoenen stof van hun jurk. Een ijsje bij de straatverkoper. Heel even leek Vera ook blij te zijn over het dansexamen, zich ervan bewust te zijn dat ze het, net als Nina, op het eind goed heeft gedaan. Maar nu is ze merkwaardig stil en moeder is met haar gedachten duidelijk ergens anders, zodat Nina het terug voelt kruipen, dat duistere gevoel van ’s nachts – zo totaal anders dan de zichtbare lichtheid om hen heen, de zonnige vrijheid van juni, iedereen die zonder jas of hoed buiten is. Ze probeert het gevoel van zich af te zetten, denkt aan de balletschool, aan de man die aan het eind op haar af liep en haar been omhoogrukte, de

ene kant op en de andere kant op, en haar voetzolen bestudeerde en haar vroeg haar tenen te strekken en te buigen, en tevreden was met wat hij zag. Ook Vera was in tegenstelling tot de meeste andere meisjes van top tot teen geïnspecteerd en goed bevonden.

Als ze langs het grote hotel op de hoek lopen is het caféterras geopend, voor het eerst sinds de lange winter. 'Kijk!' zegt Vera, en ze blijft even staan. Er komt net een vrouw het hotel uit lopen door een brede glazen draaideur – de enige draaideur in de stad, die door twee stug kijkende mannen in lange jassen wordt rondgedraaid.

De vrouw is totaal anders dan alle andere vrouwen die Nina ooit heeft gezien; ze draagt een mantelpakje in een lichte grijsblauwe tint, met een hoedje dat schuin op haar hoofd staat, en haar handen zijn in korte witte handschoenen gestoken. Handschoenen in de lente! En de teerheid van die grijzig blauwe kleur... Nina kent maar een paar stoffen, 's winters altijd dezelfde donkere roodpaarse kleuren en 's zomers vrolijke lelijke patronen, en niets daartussenin.

En dan ziet Nina iets heel opmerkelijks: de vrouw heeft sieraden in haar oren. Diamanten, klein, maar fel glinsterend. Heel even stukt Nina's ademhaling. De enige oorbellen die ze ooit heeft gezien waren grote doffe kralen die aan een clip hangen; zware, plompe parels, of glasachtige klompen van bruin of gemarmerd groensteen. Daarom zijn deze piepkleine flonkerende diamanten opzienbarend. En ze zitten in haar oren!

Nina's moeder kijkt de andere kant op terwijl de vrouw voorbijloopt, maar Vera vraagt: 'Wie is dat?'

'Een Amerikaanse, denk ik.' Moeder steekt haar hand uit naar Nina om aan te geven dat ze door moet lopen. Maar met haar volmaakt ovale gezicht en slanke taille moet moeder indruk hebben gemaakt op de portiers – of misschien vervelen ze zich en willen ze zich uitsloven. Ze gebaren naar Nina en Vera dat ze een keer door de draaideur mogen.

Diepe stilte als de mannen plechtig met hen ronddraaien. Nina vangt gedurende een paar tellen een glimp op van de immense lobby, de glanzende vloer en de dikke looper, en een gigantische spiegel in een zware vergulde lijst. Het plafond is onmetelijk hoog, met glinsterende lampjes die naar beneden schijnen. Nina ziet zoiets

voor het eerst, een heel andere wereld – maar het langzame draaien gaat door en nu liggen de marmeren vloer, het luxueuze tapijt, de vergulde spiegel en de kroonluchter alweer achter haar. Die fonkelende zee van lichtjes – en die diamanten in de oren van de Amerikaanse, piepklein en glinsterend als sterren.

Als ze weer buiten staan, vraagt Nina: ‘Heb je de oren van die mevrouw gezien?’

Moeder werpt haar slechts een blik toe om haar erop te wijzen dat ze de portiers moet bedanken.

‘Hartelijk bedankt.’ Nina en Vera maken een reverence, die ze tijdens de auditie hebben geleerd: de ene voet achter de andere, waarbij ze met hun handen de zijkanten van hun jurk optillen, en wenden zich van die fascinerende draaideur af, die ingang tot een heel andere wereld, en pas op dat moment dringt het onloochenbaar en scherp tot Nina door – veel intenser dan in de auditieruimte van het Bolsjoi – dat er iets belangwekkends heeft plaatsgevonden.

Als ze terugkomen op de binnenplaats kijkt de oude vrouw die het gebouw schoonmaakt snel weg. Een afkeurende trek om haar mond, kauwend op zonnebloempitten. Ogen die onder het vegen alle kanten op schieten. Ze beweegt zich in de richting van de enige andere mensen op de binnenplaats, een jong stel dat in hetzelfde appartement woont als Nina en haar moeder en grootmoeder.

Moeder heeft gezegd dat ze hier moeten blijven spelen, dat ze de grootmoeders van Nina en Vera naar beneden zal sturen om hen te halen. Maar Nina luistert met één oor naar wat de oude vrouw zegt. Ze hoort de namen van Vera’s ouders en dan: ‘Ze hebben altijd al iets vreemds gehad.’

Nina heeft dit al eerder gehoord – niet over Vera’s ouders, maar over andere mensen in het gebouw, die nu weg zijn. Gefluister op de binnenplaats, iets vreemds...

Vera draait zich om en rent naar de andere kant van de binnenplaats, waar haar grootmoeder is verschenen.

Nina’s grootmoeder is ook naar beneden gekomen, haar hoofd-
doek losjes onder haar kin geknoopt. ‘Nina, kom hier!’ Maar Nina blijft luisteren. ‘Wat hebben ze dan gedaan?’ vraagt het jonge stel,

terwijl de conciërge een emmer smerig water bij de ingang uitgiet. Aan de andere kant van de binnenplaats wordt Vera door haar grootmoeder mee naar binnen genomen zonder dat ze de tijd krijgt om zelfs maar gedag te zeggen.

‘Ninosjka! Hier komen!’ Haar grootmoeders stem klinkt schrill in plaats van liefdevol en enigszins korzelig, zoals anders. De oude conciërge herhaalt zichzelf: ‘Ik heb altijd geweten dat er iets niet aan hen deugde.’ Nina kijkt langs de scheef hangende balkonnetjes omhoog naar het raam van de kamer waarin Vera’s familie woont. De bleke dagschonen staan in de wind te trillen. Nina draait zich om en rent weg, regelrecht in haar grootmoeders armen, om zich tegen haar borst te vlijen en de warmte van haar lichaam te voelen.

Tegen de tijd dat het meisje van Beller vertrokken was, zag de hemel donker en was het schemerig in de kamer geworden. Nina reed rond in haar rolstoel en trok aan de koordjes van verschillende lampen, die een zwak saffraankleurig schijnsel op zichzelf wierpen en verder weinig licht verspreidden. In plaats van opluchting te voelen omdat ze het nu geregeld had, voelde ze dezelfde behoedzaamheid, dezelfde angst die ze twee weken geleden ook al had gevoeld.

Ze reed in de rolstoel naar haar bureau. Met het sleuteltje dat ze in haar zak bewaarde maakte ze de bovenste lade open. Ze had de brief niet meer gelezen sinds ze hem twee weken geleden had ontvangen. En zelfs toen had ze hem maar één keer haastig gelezen. Ze was altijd al iemand geweest die overhaaste beslissingen nam; dat zat in haar aard. Maar nu vouwde ze het papier langzaam open en probeerde niet naar de bijgesloten foto te kijken.

Na lang nadenken stuur ik u deze brief en bijgaande foto. Misschien hebt u mijn naam op de achterkant van de envelop al herkend, en hebt u zich zelfs de eerste brief herinnerd die ik u geschreven heb na onze korte ontmoeting dertig jaar geleden, toen ik...

Ze hoorde de klik van het slot in de voordeur en het geluid van de zware deur die openzwaaide. ‘Hallo!’ zei de stem van Cynthia, de tagnige West-Indische vrouw die elke avond voor Nina kwam koken en